

THANK YOU MATRIARCH RIVKAH

Parshas Toldos

By Rabbi Menachem Rokeach

The blessing bestowed by Yitzchok upon Yaakov through Rivkah's intervention (Braishis 27: 1-33) is one of the most perplexing anecdotes in the lives of our ancestors. How is it conceivable that were it not for Rivkah's intervention Esau would have been the recipient of the blessing? Already in their early youth Yaakov manifested his Torah characteristics whereas Esau showed signs of mischief. When they reached the age thirteen everyone noticed Yaakov's love of the house of study and Esau's direction to treachery (see Rashi 25:27). How then could Yitzchok have been so misled as to regard Esau instead of Yaakov the designate for blessing? According to the Medrosh (Shemos 1;11), furthermore, Yitzchok, himself studied with Yaakov all that he received from Abraham, a legacy in which Esau was disinterested.

It is also startling that Rivka, who knew about Esau's unworthiness, did not reveal this sad truth to Yitzchok. Already in her pregnancy this was told to her prophetically (see Rashi 25:23). But she kept the secret to herself. This required much stamina; possibly at the direction of the original revelation to her in her pregnancy. [When she went to inquire of Hashem "to the academy of Shem (Rashi) about her difficult pregnancy, she was told about the two rivaling nations, that will emanate from her.

Since this was a response to her inquiry, it should have read, Vayomer Lo Hashem. Instead the Torah reads Vayomer Hashem Lo, indicating that the revelation is given to her exclusively].

Yitzchok is the symbol of AVODA (serving Hashem) which must be done with SIMCHA (rejoicing). "Serve Hashem with gladness, come before Him with joyous song" (Tehilim 100:2). If Yitzchok would have known about Eisov's sinful behavior it would have infringed upon his AVODA.

The very blessing for Yaakov, which apparently was Heavenly, had to be bestowed with the element of SIMCHA. This would have been in jeopardy had Yitzchok be saddened with awareness about Eisov. Thus, as soon as the blessing for Yaakov was achieved, Yitzchok becomes aware of Eisov's iniquities (see Rashi 27:33).

It is appropriate here to ponder another interpretation, in parallel, which is also related to SIMCHA.

Some commentators suggest (see Malbim) that Yitzchok's intention was to bestow upon Esau only the blessing of physical abundance, However, the main blessing, that of becoming a holy nation of Torah, was reserved for Yaakov from the beginning. Thus, in the blessing given to Yaakov in disguise of Esau only material success is mentioned, "the dew of the sky and the fat places of the earth, and plenty of corn and wine" (27:28). The more significant blessing, that of being a holy nation in it's own promised land, the "blessing of Abraham", is accorded to Yaakov later in his own identity.

According to this observation Yitzchok had a grandiose plan for Yaakov, the Beth Medrosh student. It was that from him would develop a nation of Torah scholars, who will be occupied exclusively with the study of Torah. Seeking to link Esau, too, in some degree, to Torah, he desired to bless him with physical wealth, so that he could support the Torah nation, similar to the

subsequent nation arrangement between two tribes, that of Zevulun, who were merchants, supporting that of Yisochor who engaged in Torah study (see Rashi Devorim 33:18).

The questions Esau hypocritically asked of his father seemed to have concentrated on the subject of laws of tithe (see Rashi 25:27), leaving the impression that he was eager to observe that Mitzvah of supporting a Torah nation with tithe.

Rivkah's defeating of the plan was based on her cognizance that Esau would never fulfill his duty of financially supporting Yaakov the Torah nation. She therefore guided Yaakov in receiving himself the blessing of physical abundance as well, thus enabling the Torah nation to sustain itself independently.

Inspiration should be gleaned from this perspective to enhance and intensify our own financial support for the students of Torah. Rivka's retrieval of the blessing for Yaakov does not negate Yitzchok's ideology of talented disciples, Yissachars, delving in Torah study exclusively. She only included the Zevuluns (supporters) in the family of Yaakov, in her distrust of Eisov. "Rejoice O Zevulun in your excursions (for business) and Yissachar in your tents (the Beth Medrosh) (Devorim 33:18). Zevulun's rejoicing obviously stems from his support of Yissachar.

The fundamental principle of SIMCHA is a requisite in Torah study as it is in AVODA (discussed above). The above passage, in the closing statements of the Chumosh, emphasizes the enormous gain of SIMCHA as a supporter of Torah institutions. The more intensified the support, the more the rejoicing.

Commentators note that in the final statements of Chumosh, Zevulun is even mentioned before Yissachar. A high-

caliber benefactor of a Torah institution was once requested to be their honoree at the annual dinner. He refused, saying "When I sign a handsome check for Torah it gives me more pleasure than a thousand honors." This level of "giving", taught Rivka, can surely be experienced only within the Jewish fold.

Rivka's distrust of Eisov is confirmed especially regarding SIMCHA. "Behold it is a nation that dwells alone" (Bamidbor 23:9). "When they rejoice, the nations do not join them" (Rashi ibid.).

Imagine the stamina Rivkah possessed in keeping secret that prophecy of Jacob's chosenness for Yitzchok's divine blessing. Even from Yitzchok it was kept, for the sake of its lasting effect upon the future Torah generations. How grateful we are to her.

At the conclusion of פסוקי דזמרה and שירת הים (song of the sea), on Shabbos NISHMAS we express our obligation to thank Hashem for His bounties, "שכן חובת כל היצורים... להודות". Yet on the other hand, we are not sufficiently up to the enormous task "אין אנחנו מספיקים... להודות".

To an extent the same applies to Rivka (and Yitzchok). The gratefulness we owe them both, especially Rivka is stupendous.

Some Sidurim express special appreciation of Rivka, every Shabbos, at the conclusion of NISHMAS. "Befi Yeshorim... Tzadikim... Chasidim... Kedoshim... the first letters spell "Yitzchok". TisRomom... TisBarach... TisKadosh... TisHalol, the middle letters spell "RIVKA". Yitzchok, of course, consented eventually to Rivka's initiative, but Rivka receives her well deserved recognition.

שורש האמת

פרשת תולדות

הרב מנחם רוקח

דרכו של עשו לטובה. אך כנראה מהא דאצל רבקה "ותלך לדרוש את ה'" שידעה שאין לשנות זאת, ובכח ידיעתה ניתנה הברכה ליעקב.

יובן עפ"י הנ"ל המנהג לומר בברכת כהנים כן יהי רצון בזכות אברהם... [בסדור צלותא דאברהם (טשעכונוב) מביא מספר המצות למהר"מ חגיז "מנהג נאה" שעונין בלחש אחרי פסוק ראשון יה"ר בזכות אברהם; אחרי פ' שני יה"ר בזכות יצחק; אחרי פ' שלישי יה"ר בזכות יעקב, [מנהגנו לומר כן יהי רצון בזכות...]] והעיר שמנהג זה יש לו יסוד בבעל הטורים לפ' נשא יברכה... בזכות אברהם דכתיב ב' וה' ברך את אברהם בכל; יאר ה' כנגד יצחק שהאיר ה' את עיניו (אחר שפרחה נשמתו) והחייהו. ובנוגע ליצחק יובן שבברכת כהנים יש הכח ההפיכה מרע לטוב, כדאיתא בגמ' האי מאן דחזא חלמא לא טוב ילך לשמוע ברכת כהנים, וכן אומרים כשם שהפכת קללת בלעם הרשע כן תהפוך חלומותי לטובה, וענין כח זאת מצינו אצל יצחק כנ"ל "מה עתר מהפך את התבואה...".

ג) ונר' לומר עוד באופן אחר שיצחק אבינו הוא יסוד האמת, "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם" (מיכה ז:כ), ומה עם יצחק? ברד"ק כ' אשר נשבעת לאבותינו כלל שלשת האבות כי לשלשתם נשבע, ובאבן עזרא: תתן אמת ליעקב, איזה אמת? האמת שבשבועה לאבותינו מימי קדם, וז"ל "תתן אמת ליעקב ומה היא? אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם". הרי נרמז בלשונו דתתן אמת שיש כבר ביצחק (ובאברהם) תתן ליעקב.

ונר' להסביר את הנ"ל עפ"י דברי יחזקאל מקח"ז משינאווא זצ"ל בפ' העקדה, ויהי אחר הדברים

המפרשים האריכו הרבה, בכמה אופנים, להסביר מדוע הברכה היסודית של יצחק ליעקב היה בדרך מכוסה וטמונה, שיצחק רצה לברך את עשו.

א) ק"ז השר שלום מבעלזא זצ"ל זי"ע כ' זה גופא הטעם: הברכה ה' יסודית אשר כל העתיד נשען עלי', כאשר אמר רבקה הנה שמעתי את אביך... ואברכה לפני ה'. שלשה פעמים נזכר שזה ה' לפני פטירתו ("לא ידעתי יום מותי" (כז:ב); "תברכך נפשי בטרם אמות" (כז:ד); רבקה בשם יצחק "ואברכה לפני ה' לפני מותי"). ומצינו בדבר גבוה מאד, שהשמים מספרים כבוד א-ל ושם נגנו עד כדי כך שלמטה בארץ טמון ומכוסה. כן מצינו בלידת דוד בן ישי... בן פרץ בן יהודה באופן מכוסה. כן הענין של גורל שני השעירים של יו"כ, לא רשאי הכהן גדול לבחור איזה לה' ואיזה לעזאזל. כן הענין של הגורל לפני המן. [על דרך "יצו ה' אתך את הברכה באסמיק" (תבא כח:ח), "ואין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין" (תענית ח:)].

וזאת י"ל טעם המנהג בפסח להצפין האפיקומן שנקרא "צפון", והרי הברכה ליעקב "פסח היה" (רש"י פרשתנו כז:ט).

ב) האור החיים מסביר דיצחק אבינו ידע מדרגה הנמוכה של עשו ובברכה רצה להפוך אותו שיתחיל בדרך טובה. פי' זה מתאים עם מה דאיתא (בסוכה יד. ויבמות סד.) "ויעתר יצחק" למה נמשלה תפלתם של צדיקים לעתר לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה ממקום למקום כך תפלתם של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות. ואפ"ל דבכח זה רצה בברכתו להפוך את

האלה, ברש"י אחר דבריו של ישמעאל שהי' מתפאר על יצחק שמל בן שלש עשרה שנה, ולא מיחה. כ' בעל דברי יחזקאל שזה הי' שקר, שבאמת נמול בעל כרחו.

יש להביא רא"י להנחה הנ"ל דבסיום פ' לך לך כתיב בעצם היום נמול (לשון יחיד) אברהם (כאן יש אתנחתא) וישמעאל בנו. למה לא כתיב "נמולו" לשון רבים? לפי שאין לערבב ברית אברהם עם זה של ישמעאל שהי' בעל כרחו, ודיבר שקר כשאמר שלא מיחה. [ובאמת ליעקב למור הג"ר יעקב קמינצקי זצ"ל כ' שישמעאל נמול בתורת עבד, וקאי ישמעאל עם הפסוק שאח"ז וכל מקנת ביתו יחד].

ובפסוק (יז:ט) ויאמר אלקים 'אבל' שרה אשתך ילדת לך בן, בתרגום אונקלוס 'בקושטא', וכן ברש"י על אבל "לשון אמתת דברים". והכוונה נר' לומר שיצחק הי' יסוד האמת. אחר העקדה איתא בפרקי דר' אליעזר בירך יצחק ברכת מחי' המתים, ובשבלי הקלט איתא דהמלכים בירכו ברכת בתחיית המתים, ומסתבר לומר שמכיון שמכאן הי' חיים חדשים קראו שמו עוד הפעם "יצחק", ב' פעמים יצחק בגימט' "קושטא". ישמעאל בגימט' "לא בקושטא". [יצחק ב' פעמים והחשיבות בגימטריא שם זה ב' פעמים, ע' בני יששכר (מרחשון ריש מאמר א)].

מעניין: בקשר האמת של יצחק, דגם בשידוך של יצחק עם רבקה יש הדגשה לענין אמת דכתיב פר' חיי שרה שאליעזר אמר "ברוך ה'... אשר לא עזב חסדו ואמתו... בדרך נחני ה'" (כד:כז), ובפסוק (כד: מח) כשמדבר אליעזר למשפחת רבקה: "ואברך את ה' אשר הנחני בדרך אמת".

יובן לפי"ז החשבון גזירת ידוע תדע כי גר יהי' זרעך... ארבע מאות שנה (בראשית טו:יג), והרי היו במצרים רק כמנין "רדו". וידוע התשובה המובא

ברש"י שם דמשנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים הי' ארבע מאות שנה (ברש"י שם מסביר החשבון). ולכאור' קשה דכשנולד יצחק לא הי' גלות ממש, ואיך עולה לחשבון ד' מאות שנה? אך יובן עפ"י הנ"ל דיצחק הי' יסוד האמת, וזאת התחיל כשנולד "אבל" בקושטא שרה אשתך ילדת לך בן, ומצד האמת לאמיתו הי' שייך קיום האמת ד"לזרעך אתן - נתתי את הארץ הזאת" (טו:יח) משנולד יצחק, דכבר הי' שייך "לזרעך". לכן מדת האמת (ויצחק יסוד האמת) כבר התחיל אז קיום הגזירה ארבע מאות שנה.

ונרמז חשבון זה בריש פ' וארא, ושמי ה' לא נודעתי להם "לא נכרתי להם במדת אמתית שלי...". דמצד אמתית, יסוד האמת, כבר נשלמו ארבע מאות שנה משנולד יצחק.

ומעתה נר' לומר שיצחק הי' יסוד האמת כל כך עד שלא הי' חושד את עשו אולי משקר, כאילו לא יכול להיות אדם משקר, והאמין כששאל עשו שאלות איך מעשרין את המלח.

נמצא שהפסוק במיכה לא עבר ולא שכח את יצחק מלהזכירו, דאדרבא יעקב ירש את מדת האמת מיצחק. ויובן מה שלכאורה מדוע מזכיר את יעקב קודם אברהם, והי' צריך לומר תתן חסד לאברהם ואמת ליעקב. אך י"ל דמכיון דאמת של יעקב בא מיצחק, שניהם יחד, יצחק ויעקב, שייך להזכירם קודם אברהם, ולפי הרד"ק הנזכר לעיל תתן אמת מיצחק ליעקב.

וי"ל עוד דמדת אמת של יעקב, שלמד מאביו יצחק, נתחזק אצלו עוד יותר מזה שיצחק רצה לברך את עשו מצד שהאמין משאלותיו, ולא עלה על דעתו שיש גם משקרים בארץ. כל כך היה תוך תוכו באמת.

